

SEC V.1	Chemické reakcie a chemické rovnice
SEC V.1.5	Titrácie

Cieľové požiadavky

Obsahový štandard: Titrácia, indikátor pH, hydrolyza

Výkonový štandard: Zrealizovať acidobázickú titráciu na základe zadania.

Titrácia

- Kvantitatívna analytická metóda
- **Stanovenie koncentrácie látky, na základe zisteného objemu skúmadla potrebného na úplné zreagovanie stanovovanej zložky v analyzovanom roztoku**

Typy titrácie

Priama	Spätná
Stanovovanou látkou je priamo látka reagujúca s odmerným roztokom	Stanovovanej látky, ktorá ostala v nadbytku ako nezreagovaná počas priebehu chemickej reakcie

Typy titrácií podľa typu reakcie medzi titrantom a titrandom

Acidobázické	Redoxné	Zrážacie	Komplexotvorné
Reakcia H ⁺ a OH ⁻	Prenos elektrónov	Vznik málo rozpustnej zrazeniny	Vznik komplexu
<i>Alkalimetria a acidimetria</i>	<i>Oxidimetria- Jodometria, Manganometria</i> <i>Reduktometria- Titanometria</i>	<i>Argentometria</i>	<i>Chelatometria</i> <i>Merkurimeria</i>

Acidobázická (neutralizačná) titrácia

Podstata: reakcia oxóniových katiónov s hydroxidovými aniónmi za vzniku takmer nedisociovaných molekúl vody

Typy acidobázickej titrácie

Acidimetria	Alkalimetria
<ul style="list-style-type: none"> • Titrujeme kyselinou • Stanovujeme zásaditú látku 	<ul style="list-style-type: none"> • Titrujeme hydroxidom • Stanovujeme kyselinu
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Stanovenie Ca(OH)₂, prechodnej tvrdosti vody</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Stanovenie kyseliny octovej v octe, Na₂CO₃, CaCO₃</i>

Potrebné údaje

1. Koncentrácia odmerného roztoku
2. Objem odmerného roztoku zistený pri titrácii
3. Chemická rovnica

Titrand (stanovovaná látka)

- Látka, ktorej množstvo/koncentráciu chceme stanoviť vo vzorke

Odmerný roztok (titračné činidlo, skúmadlo, titrant)

- roztok, ktorým stanovujeme látku
- pridávaný z byrety
- **silná zásada alebo silná kyselina** NaOH, KOH, HCl, H₂SO₄, HClO₄ (*slabé sa nepoužívajú- neúplná titrácia, správnosť titrácie a indikácia bodu ekvivalencie s chybami*)
- **so známou koncentráciou** (*vplyvom prchavosti, pohlcovania plynov sa mení*)- štandardizujú sa základnými látkami

Štandardizácia odmerného roztoku

- Presné určenie skutočnej koncentrácie titrantu pomocou primárneho štandardu (základnej látky)

Primárny štandard (základná látka)

- Vysoko čistá a stabilná látka so známym zložením a Mr, z ktorej možno pripraviť roztok o presne známej koncentrácie na štandardizáciu titrantu

Vlastnosti

- Vysoká čistota
- Stálosť na vzduchu (bez hygroskopickosti)
- Definované zloženie (bez hydrátovej variabilnosti)
- Vysoká Mr
- Neškodnosť a dostupnosť

Príklady- H₃BO₃, KHP- *hydrogénftalan draselný, bezvodý Na₂CO₃ (pre kyseliny), (COOH)₂ pre zásady*

Bod ekvivalencie (B_E, pT)

- **Teoretický koncový bod titrácie** (*stechiometrický bod*)
- **Bod, kedy látkové množstvo titrantu je stechiometricky ekvivalentné látkovému množstvu titrandu**
- Koniec reakcie medzi titrantom a titrandom

Spôsoby zistenia bodu ekvivalencie

Vizuálne	Meraním fyzikálnej veličiny
<ul style="list-style-type: none"> • Zmena sfarbenie indikátora • Vznik zákalu, zrazeniny 	Potenciometria- potenciál roztoku Konduktometria- vodivosť roztoku Fotometrická titrácia- absorbanca roztoku

Koncový bod titrácie

- **Bod, kedy zreaguje prvé prebytočné množstvo titrantu s indikátorom**
- Stav, kedy dochádza k farebnej zmene indikátora
- Môže byť totožné alebo sa líšiť s bodom ekvivalencie

Indikátory

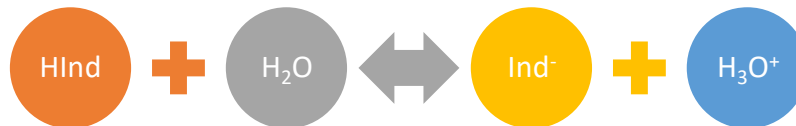
- *Lat. indicator- ukazovateľ*
- **Látka indukujúca bod ekvivalencie zmenou sfarbenia**

- dochádza k zmene štruktúry indikátora

Acidobázické indikátory

- **Látky, ktoré menia farbu v závislosti od koncentrácie H_3O^+ iónov v roztoku**
- Slabé organické kyseliny alebo zásady

zmena pH $\rightarrow$ zmena štruktúry $\rightarrow$ zmena sfarbenia

HInd nedisociovaná(protonizovaná forma)	Ind ⁻ disociovaná(deprotonovaná) forma
pH < 8,3	8,3 < pH < 10
Fenoftaleín bezfarebný	Fenoftaleín ružovofialový

- Reagujú s prvým nadbytočným množstvom skúmadla
- Menia výrazne vzhľad približne v bode ekvivalencie
- Pridávanie v čo najmenších množstvách (aby neskreslili spotrebu skúmadla)
- Nepresné určenie bodu ekvivalencie (subjektívne zachytenie farebnej zmeny)
- Vratné (pridaním H^+/OH^- sa farba vráti)

Funkčná oblasť indikátora

- **oblasť farebného prechodu indikátora**
- rozpätie pH, kedy dochádza k zmene farby indikátora vnímanej okom
- ovplyvnená teplotou roztoku, soľami, rozpúšťadlami (okrem vody)
- farebná zmena poznateľná ak:
  1. premena 10%- 90% indikátora (začiatok a koniec vnímania zmeny farby indikátora)
  2. 10x prebytok disociovej formy nad nedisociovanou a naopak

Prehľad indikátorov

Typ indikátora	Farba kyslej formy	Farba zásaditej formy	Funkčná oblasť (pH) pri 20°C
Metylová žltá	červená	žltá	2,9-4,0
Bromfenolová modrá	žltá	modrá	3-4,6
Metyloranž	červená	žltá	3,1-4,4
Kongočerveň	modrofialové	červené	3-5,5
Brómrezolová zelená	žltá	modrá	3,8-5,4
Metylčerveň	červená	žltá	4,4-6,2
Lakmus	červené	modré	5-8
Brómtymolová modrá	žltá	modrá	6-7,6
Neutrálna červená	červené	žltohnedá	6,8-8
Fenoftaleín	bezfarebná	červená	8,2-10
Tymofoaleín	bezfarebná	modrá	9,3-10,5

Zmiešané indikátory

- Zmes indikátorov s približne rovnakou funkčnou oblasťou zvolené tak, aby výsledná farebná zmena bola výraznejšia

Univerzálny indikátor

- typ zmiešaného indikátora zložený s indikátorov s nadväzujúcimi funkčnými oblasťami (*plynulá zmena farby 0 -14*)
- Iba približné určovanie pH (*nepoužívajú sa pri titráciách*)

Tienený indikátor

- Indikátor obsahujúci látku, ktorá má doplnkové sfarbenie k farbe pôvodného indikátora
- *napr. k metylčerveni sa pridá metylénová modrá*

Tlmivé roztoky (pufre)

- **Roztoky schopné v roztoku udržiavať konštantnú hodnotu pH**

Napr.

1. roztok slabej kyseliny a jej soli so silnou zásadou (acetátový pufer- octová s octanom sodným)
2. roztok slabej zásady a jej soli so silnou kyselinou

Využitie

- Pufrovacia kapacita krvi- zmes H_2CO_3 a HCO_3^- v krvnej plazme (udržiavanie pH krvi 7,35-7,45)- ak sa poruší.... acidóza, alkalóza- hrozí smrť
- Fosfátový pufer (pH 7,4) pre udržiavanie pH biologických vzoriek vo výskume, aby nedošlo k denaturácii enzýmov
- Kalibrácia pH metrov
- Chemická analýza
- Správne použitie farbív pri farbení látok
- Fermentačné procesy

Výber vhodného indikátora

- **bode ekvivalencie titrácie vo funkčnej oblasti indikátora**
- ak kritériám vyhovuje viac indikátorov vyberáme s najužšou funkčnou oblasťou
- Najvhodnejšie indikátory s farebnou zmenou v modrej oblasti spektra (*najmenej v žltej*)
- Závisí od koncentrácie titračného činidla

Výber indikátora

A. silných kyselín a silných zásad

- funkčná oblasť : 3-10, B_E v $\text{pH}=7$
- nežiadúca prítomnosť uhličitanov- posun B_E do nižších hodnôt pH (zahrievanie- odstránenie CO_2)
- napr.fenofaleín, metyloranž a metylčerveň, neutrálna červená

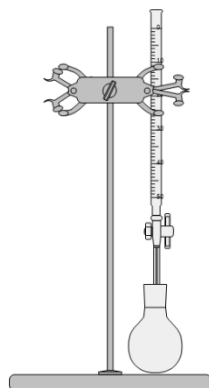
B. slabých kyselín a zásad

a. Stanovenie slabej kyseliny silnou zásadou

- Vznik soli silnej zásady a slabej kyseliny,, $B_E > 7$ (zásaditá hydrolýza)
- Farebný prechod v zásaditej oblasti $\text{pH}= 7,8-10$

- *napr. fenoftaleín, tymolová modrá*
- b. Stanovenie slabej zásady silnou kyselinou**
- Vznik soli silnej kyseliny a slabej zásady, $B_E < 7$ (kyslá hydrolyza)
  - Farebný prechod v kyslej oblasti $pH = 4-6,2$
  - *napr. metyloranž, metylčerveň*

Titračná aparatúra

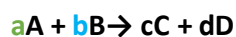
Zásady titrovania

- plniť byretu pomocou lievika
- odmerný roztok prikvapkávať po kvapkách (*aby sme zachytili farebnú zmenu*)
- stanovovaný roztok premiešavať krúživým pohybom
- biely papier pod titračnou bankou (*presnejší postreh farby*)
- opakovanie titrácie 4x (*prvý orientačný, spotreba je aritmetickým priemerom z 3 titrácií*)
- použiť čo najmenšie množstvo indikátora 3kvapky/1ml

Titračná krivka

- **Znázornenie zmeny hodnoty pH od objemu (ml) titračného činidla**
- Čím silnejšia kyselina a zásada, tým ostrejšia krivka
- **Význam:**
  1. Výber vhodného indikátora
  2. Určenie bodu ekvivalencie
  3. Optimálny výber podmienok a koncentrácie titrantu
  4. Reálnosť uskutočnenia titrácie

Výpočet stanovovanej látky

$$\frac{n(A)}{n(B)} = \frac{a}{b}$$

A- stanovovaná látka (titrand)

B- odmerný roztok (titrant)